

– Kall fenomenet hva du vil, men i dag snur i alle fall sola og vi går mot lysere tider.

Krig og kriser i Norge, Europa og verden angår oss alle, og vi trenger definitivt et håp om lysere tider.

God Jul og Godt Nytt år til alle Flaskepostens lesere.

Tor D

Desember 2022 nr 140

Skåtøy Flaskepost

epost: skatoy.flaskepost@gmail.com
mobil: 90678830

Jeg er så glad hver julekveld.

I 1862 fikk kirkesanger og lærer i allmueskolen i Kragerø Fredrik Hougen et oppdrag fra sogneprest Daae.

Oppdraget var å lage et korinnslag til vigslingen av den nye Skåtøy kirke 5. september 1862. Hougen stablet på beina et kor med 80 korister for anledningen, og på repertoaret havnet sangen «Jeg er så glad hver julekveld», med den vakre melodien vi alle bruker i dag. Sangen ble framført i Skåtøy kirke med firstemt korsang, uten at Hougen nødvendigvis var klar over at dette trolig var en urfremførelse. Han brukte bare noter og tekst han hadde fått i posten fra sin venn Peder Knudsen i Ålesund.

En annen av Hougens venner, skolemannen Andreas Martinius Ferangen fra Holt i Tvedestrand, deltok ved vigslingen av Skåtøy kirke. Han jobbet i en kommisjon som arbeidet med å få utgitt en ny lesebok. Han ble så fascinert av denne

Tre blad Hougen: Fredrik Hougen til høyre. I midten hans sønn Johannes Hougen og til venstre barnebarnet Petter Hougen. Fotografiet er tatt mellom 1900 og 1911.

vakre melodien og barnesangen at han i siste liten fikk teksten med i leseboka, men han fikk verken med seg navn på tekstforfatter eller referanse til melodi/komponist. Sangen ble snart populær og havnet i løpet av et par tiår i mange

norske sangbøker. Den anonyme tekstforfatteren med initialene IL ble snart gjenkjent som forfatteren Marie Wexelsen, takket være hennes bokutgivelser.

Man vet ikke hvordan melodien ble gjort kjent, men Ferangen tok trolig

notene med seg fra Kragerø og spredde dem i skolen på et eller annet vis.

I sangboka «Enstemmig norsk Skole-sangbog. Første Afdeling : For 1:ste-3de Klasserne», utgitt i 1892, dukker notene opp for første gang, men fremdeles uten komponistens navn.

I boka «Kragerøminner», nylig utgitt på nytt av Kragerø og Skåtøy Historielag, kan man lese litt om dette, og i det følgende forklarer jeg litt mer om hvordan sang og melodi kom til:

Skrevet julekvelden 1858

Julekvelden i 1858 satt dattera i huset på gården Sukkestad på Østre Toten i stua, mens hennes mor gjorde de siste juleforberedelsene. Den 26 år gamle og skriveglade Inger Marie Lyche Wexelsen hadde da allerede gitt ut en barnebok, og i god julestemning satt hun nå og skrev på en ny tekst. Innen kvelden var omme, var alle de ni versene av «Jeg er så glad hver julekveld» festet til papiret. Hun kalte sangen «Barnets Julesang».

Hennes melodivalg til teksten var fra salmen «Opp all den ting som Gud har gjort» – en tung og traurig melodi sammenlignet med den lyse, lette melodien vi kjenner i dag. Sangen ble brukt som innledning i barneboka med tittelen «Ketil, en Julegave for de Smaa», utgitt i 1860.

På den tida var det mange som hadde motforestillinger mot at kvinner skrev bøker, så hun utga bøkene sine anonymt under initialene IL, etter de mellomnavnene hun vanligvis ikke brukte.

Hun var dessuten en tidlig forkjemper for kvinnesaken. Med romanen «Vesle-Mari» greide hun å endre en svært diskriminerende formulering prestene brukte når de henvendte seg til bruden under et bryllup. Den lød slik: «Du skal begjære din mann, og han skal herske over deg».

I romanen lar Wexelsen presten bruke en annen formulering: «Bær hverandres byrder, og oppfyll så Kristi lov», og noen år senere kom dette inn i prestens ritualer ved vigslar, men det er en annen historie ...

Komponistmysteriet løst

Først 90 år senere ble komponistmysteriet løst. Like før jul i 1940 skrev Aftenposten en artikkel om historiene bak våre julesanger. Der ble det nevnt at komponisten til «Jeg er så glad hver Julekveld» var ukjent.

Musikkløytnant Peter Ljøsvold i Ålesund kjente byens musikkhistorie godt, og da han leste dette, skrev han et tilsvarende og hevdet at komponisten het Peder Knudsen – Ålesunds første organist, ansatt der i 1859.

Dette var godt lokalstoff for Sunnmørs-posten, som fulgte opp ved å etterlyse mer fakta om saken.

Mesterspellemannen, Per Bolstad, fortalte at da far hans, folkemusikksamleren P. M. Bolstad, hadde gått gjennom Peder Knudsens etterlatenskaper undret han seg over å finne notene til «Jeg er så glad hver Julekveld» der, men kista med notene gikk tapt da Ålesund brant i 1904.

En annen sunnmøring fant det endelige «beviset» for at komponisten var Peder Knudsen da han tilfeldigvis leste boka «Kragerøminner» av Fredrik Hougen, utgitt i 1933, og først i Koralboka av 1948 er komponistens navn kjent.

Det hadde seg slik at Peder Knudsen i noen år var kollega med Fredrik Hougen i Kragerø. Knudsen var musikkinstruktør på borgerskolen her fra 1854. Han var husmannsgutten fra Vågåmo som fikk seg musikkutdanning. Men i motsetning til Hougen, som alle elsket, kom han i konflikt med andre i musikkmiljøet i Kragerø. Han ble dårlig behandlet og mistet oppdrag og inntekter, og dette var en medvirkende årsak til at han forlot byen og fikk stilling som organist i Ålesund. Kranglefantene fra Kragerø skrev til og med et ondsinnet innlegg i Morgenbladet der de trakk hans dugelighet til organiststillingen i tvil.

Imidlertid beholdt han sitt vennskap med Hougen, og mens han var i Ålesund, må han ha kommet over Wexelsens tekst til «Barnets julesang» i hennes bok, som ble utgitt i 1860. Knudsen tonesatte så julesangen, og sendte senere tekst og noter til sin gode venn Hougen i Kragerø.

Oppsummerte fakta

Om ikke Fredrik Hougen hadde framført julesangen ved vigslingen av Skåtøy Kirke, mens vennen, lesebokforfatteren A. M. Ferangen, var på besøk, kunne sangen «Jeg er så glad hver Julekveld» med både tekst og melodi kanskje ha gått i glemmeboka. Og om ikke Hougen på sine gamle dager hadde fått nedtegnet «Kragerøminner» og avisa Vestmar ikke hadde trykket dette som en føljetong og senere fått det trykket som bok i 1933, hadde i alle fall komponisten sannsynligvis forblitt ukjent.

Henvisning til «Jeg er så glad hver julekveld» finnes på minnesteinen i Ålesund etter Peder Knudsen (d. 1863).

Hans tidlige død var nok hovedårsaken til at han ble glemt i 90 år. Tilsvarende finnes på Marie Wexelsen (d.1911) sin minnestein i Trondheim. *(Foto Wikipedia).*

Takket være Hougen i Kragerø, og Skåtøy kirke, soler Ålesund og Trondheim seg i ettertid i glansen fra «Jeg er så glad hver julekveld». Kanskje Kragerø

og Skåtøy burde gjøre mer utav Hougens rolle i historien om en av våre mest kjente og kjære julesanger?

Kragerøminner.

Historielaget har med en kjempedugnad fått gitt ut boka «Kragerøminner» på nytt i år. Fredrik Hougens fortellinger er overraskende morsom lesning og en unik lokalhistorisk kilde. Den skildrer dagligliv og fest for leg og lærd, for fattig og rik, i Kragerø-distriktet i siste halvdel av 1800-tallet, ofte med varme og humor.

Boka dokumenterer også Hougens betydning for skole, kirke og kultur i lokalmiljøet og ikke minst hans utrettelige innsats for barn og folk nederst på rangstigen.

Tor Dønkv

Kragerø og Skåtøy Historielag

Jeg er så glad.....

Vi trenger og vi skal glede oss over jul, med levende lys og varme i den mørke og kaldeste årstid, ikke minst for barnas skyld. Men hvor glad går det egentlig an å være når vi lever i en tid med en brutal angrepskrig like i nabolaget? Når verdens største land ikke lykkes militært, velger et maktsykt lederskap å påføre uskyldige sivile og barn lidelser og død, ved nettopp og ta fra dem lys og varme?

Litt mer langsiktig er menneskeheten, med oss nordmenn blant verstingene, godt i gang med å ødelegge fremtiden for 3

våre barn og barnebarn ved vår velstandsvekst, overforbruk og rovdrift på natur og miljø.

Dette gjelder også oss på Skåtøy, den største endringen lokalt er at matfatet vårt i form av fisk i fjorder, bukter og sund er nesten forsvunnet i løpet av 25-30 år. Mon tro hva slags sangtekst en Maria Wexelsen anno 2022 ville skrevet i dag?

Imidlertid definerer vår historie og våre tradisjoner i stor grad hvem vi er, og derfor er dette viktig ikke minst i vanskelige tider.

Skåtøypatrioten - Bjørn Gundersen

Bjørn ble født i 1928 og vokste opp på Stormyr på Skåtøy, han døde i 2016. Han nedstammer fra Skåtøys skipperslekter fra 1800 tallet. Bjørns oldemor het Ane Mathea Nielsen, hun var datter av skipsfører Jørgen Nielsen Stormyr og Karen Andrea Olsdatter fra Dønnevig. Da Jørgen omkom på sjøen flyttet Karen tilbake til Dønnevig giftet seg igjen med K.B. Jørgensen. De fikk en sønn Jørgen, senere kjent som kaptein Dønvig.

Dønvigs første kone, Johanne Pauline Nielsen Stoppedalen, hun som omkom sammen med sin sønn Carl Selande på Virginia Beach i 1891, var også Ane Matheas niese.

Med anene i orden flyttet Bjørn etter hvert fra Skåtøy, men han forble «Skåtøymann» på sin hals og var levende opptatt av alt som forgikk her. Som pensjonist var han å se på hytta både seint og tidlig, og Bjørn i koggen var et sikkert tegn på at sommeren nærmet seg. Det er hyggelig å se at selv om Bjørn nå er borte får hans etterkommer fremdeles koggen hans på vannet hver sommer.

I november 2011 sendte Bjørn en artikkel «[En vanlig skoledag på Skåtøy skole i 1939, 4. klasse](#)» til Flaskeposten.

Bjørn skrev altså små epistler og hans skolehistorie var datert 22/1/ 2005.

Arnfinn Jensen har nylig fått tilgang til et lite hefte med Bjørns skrivelser fra hans etterkommere, og Arnfinn har oversendt til Flaskeposten:

"En Julehilsen" som Bjørn har skrevet.

Tor D

Jul.

En gledens helg for de fleste.

En høytid som rommer så mangt:

Alt fra keiser Augustus til Jesusbarnet i krybben.

Fra julebord med ribbe, skinke, øl og dram,

til grøt på låven for fjøsnissen og musene.

Mens den engelsk lånte julenissen kommer med presenter til barna, presenter som legges under et dansk juletre med tyske tradisjoner.

Mens den norske grana står snetung utenfor, og har selskap med Betlehemsstjernen.

Er litt rart!

Solen snur sier vi.

Hvor om allting er,

det skjer noe med meg også;

Jeg sender tanker til venner,

minnes gode sekunder og tunge stunder i livet.

Gir bort en plante eller to,

setter en rose på en grav,

ler med barna,

og sender deg en hilsen.

God julehelg.

Julegleda for små

Pandemien er over

Etter to års opphold kunne Gerd Slåen ta opp tradisjonen med Juleverksted med glasskunst hjemme hos seg på Dønvika.

Fusingovnen ble klargjort og langbordet ryddet for å ta imot Montessoriungene i 4 puljer. «Kortreist» glasskunst basert på gjenbruk av vrakglass ble skapt til kunstferdige julepresanger av ivrige små barnefingre, nesten uten blodsutgytelser og plasterlapper.

Den første gruppa fikk til og med lov til å knuse noen store vrakede glassfat med hammer for å skaffe materialer til nye kunstverk.

Teknikken er enkel og går ut på å legge opp fargede og klare glassbiter til et bilde eller mønster for så og smelte dette sammen til en flat figur i en såkalt fusing-ovn ved snau 800 °C. Det som er vanskelig, er på forhånd å forstå og ta hensyn til glassets flytegenskaper ved etterfølgende nedsmelting når du legger opp skarpe irregulære glassbiter i kald tilstand.

Det fine er at uansett utgangspunkt blir de nedsmeltede skarpkantede glassbitene til glatte, blanke og fargerike kunstverk, og absolutt alle klarer å lage noe som er fint å se på.

Med fare for å røpe julepresanger viser bildene julestjerne, juletre og båt laget av 6-7 åringer, kunstverk de har all grunn til å være stolt av.

I opplegget inngår spaserturen i skogen på 1,5 km hver vei, og litt tid til lek og kos med hund og katt både inne og ute.

De aller minste fikk i år litt ekstra service, de slapp med å gå en vei og fikk seg en liten koggstur i sakte fart i fint vintervær tilbake til Åsvika og skolen.

De fikk prøve å styre koggen, henge over rekka og leke med pinner i vannet, taue en plankebåt etter koggen og vinke til skyggene sine på bratte fjellvegger i lav vintersol.

Før ungene dro fikk de julegrøt som en overraskelse i skolens adventskalender.

For enkelte er det vanskelig å sitte så lenge stille å fikle med glassbiter, da var kos med bikkja lov, og undertegnede underholdt etter beste evne med røverhistorier om norrøn mytologi og hvalfangst.

Selvfølgelig er det en jobb å ta imot og aktivisere så mange barn, men du verden hva det gir tilbake i form av nærhet, varme og glede for oss pensjonister.

Det er ofte så lite som skal til for å glede barn, og det oppfordres alle på Skåtøy til å ta initiativ med det dere kan by på av kunnskap og aktiviteter som passer for barn. Det er bare å ta kontakt med skolen og formidle dine ideer.

Julegleder for de litt større

Pandemien er over

Siden år 2000 har lokalbefolkningen på Skåtøy blitt forventet med kafe som møteplass. Men kafeen var jo vinterstengt og vi savnet både møteplassen og fellesskapet rundt mat og drikke.

Derfor har vi lokale i flere år og på forskjellig vis arrangert vintermiddager på Lokalet med skjenkeløyve og det hele, ofte i forbindelse med konserter eller andre arrangementer.

I år inviterte Lokalstyret til julemiddag med pinnekjøtt 26. november.

Påmeldingen var laber til å begynne med, men tok seg opp på tampen mot tidsfristen og endte på ca. 40 gjester.

For anledningen var det søkt om utvidet skjenkeløyve, for "livets vann" trengs jo for å få i seg salt røkt kjøtt.

For oss som opplevde Lokalet for 50 – 60 år siden føles det litt rart å sitte der på lovlig vis med et snapseglass i handa. Vi minnes hvordan det var før med inntak av helseskadelige nytelsesmidler. Den gang satt vi inne og røyka så du knapt kunne se tvers over lokalet, mens øl og dram ble inntatt ute i snøfanene med negle-sprett og blåfrosne fingre.

Forskjellen er egentlig ikke så stor, nå er det bare motsatt.

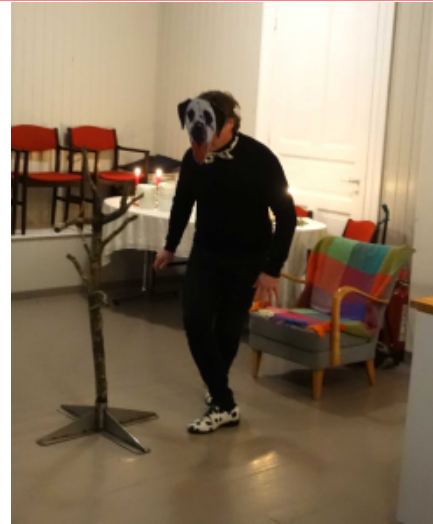
Trine med "stålkontroll" på kjøkkenet

Kristin med "stålkontroll" ved bardisken

Et underholdningsinnslag fikk vi også denne gangen, da en lausbikkje i form av Terje Sødal så sitt snitt til å smette inn en åpen dør. Den forvokste skjødehunden stilte sine primære behov og lirte av seg poetiske betraktninger om et hundeliv sett med øynene til menneskets best venn til publiums store begeistring. Det er ikke dumt å ha både profesjonell skuspiller og bussjåfør på øya.

Alt i alt har vi de fleste yrker på plass, med unntak av en etterlengtet rørlegger.

Upåklagelig god stemning blant Lokalets gjester. — Kardinalsspørsmålet vi kan stille oss er:

Hva gjør vi med Lokalet dersom kafeen på Skåtøy ikke gjenåpner til sommeren?

Det skjer på Skåtøy

Kjære øyboere og alle andre som er glad i Skåtøy kirke.

Denne valgperioden formenighetsrådet nærmer seg slutten og nye valg skal foretas ila 2023.

Det skal ikke legges skjul på at det kan være utfordringer med å skaffe medlemmer til nytt råd, trenden er lik for de fleste sokn.

En løsning kan være å slå sammen flere menighetsråd, men det ville være usedvanlig trist hvis ikke Skjærgårdskatedralen og Skåtøy sokn sitter med ansvaret og «styringa» over kirken vår og det kulturhus det faktisk representerer.

På Skåtøy har vi kutta ned til 4 møter i året. Våre oppgaver er stort sett å planlegge kirkelige aktiviteter i samarbeid med kirkens ansatte, men vi har sommerprogram med konserter av ulike slag høyt på dagsorden.

På vegne av dagens medlemmer kan jeg underskrive på at vi har det svært så trivelig sammen, her er det ikke mange «hengehoder» og det er et samhold jeg vil savne når jeg «går ut» etter til sammen 4 perioder.

Min oppfordring til øyfolket og alle ellers som kunne tenke seg å bidra til at vi kan opprettholde vårt eget råd og kontroll over vår katedral og kulturhus: Ta gjerne kontakt med en av oss og ta vel imot hvis du blir oppringt med spørsmål om å stille! Det er ikke noe absolutt krav at man må tilhøre soknet.

På vegne av Skåtøy menighetsråd /Terje Tolner

Velkommen til Huskestua 2023 (kl 1700 på Lokalet)

Følgende manager: 23.jan, 13.feb, 6.mars, 27. mars, 17. april, 8.mai.

Tema for dagene er ennå ikke bestemt.

På januar møte blir det servert lapskaus og bløtkake, og vi håper at et tema for kvelden kommer på plass.

Hilsen styret.

Sjekk på nett? Tidligere Flaskeposter? Skole?

Skåtøy Kirke

Lørdag 24. desember kl. 1400.

Julaftensgudstjeneste. Prest: Harald Gulstad.
Offer til Kirkens Nødhjelp.

Skolegudstjeneste onsdag 21. desember kl.1100.

Gudstjeneste søndag 12. februar kl. 1130.

Prest: Pål Wirkola.

Offer til menighetsarbeidet.

Godt Nytt År til alle fra Skåtøy menighetsråd!

Lokalet på Skåtøy (følg med på Facebook?)

Følgende er planlagt for 2023:

28/1 Tom Jackie Haugen

4/3 Thaimat ved Jan Craner

31/3 Påskelotteri - dør til dør, trekning samme kveld.

Styret på Lokalet.

Andre helårs tilbud, klikk på [blå tekst](#))

Filtmakeriet på Skåtøy May Hvistendal (se hjemmeside)

Catering Solutions Helleseeng (se hjemmeside)

(Dennis har nå lansert sitt juletilbud for 2022 se hjemmeside og facebook)

Sjekk hjemmeside for detaljer: www.skatoiyifarta.no

Sjekk på nett? Tidligere Flaskeposter? Skole? KSM

Julegode for store og små

Med overstått **pandemi** kunne Lokalet igjen arrangere sitt tradisjonelle julemarked søndag 4. desember.

Her var allting nesten som før, Else Maries ertesuppe smakte godt, og Terje Tolners risgrøt fikk bein å gå på. Vafler, kaker og kaffe gikk unna som det pleier.

Husflid og håndstrirkede produkter, her representert ved Ann Kristin fra Jerpekleiv, har i alle år blitt solgt på julemarkedet. En positiv nyhet i år var at flere kreative Skåtøydamer deltok for første gang, og bidro til et mangfoldig utvalg kunsthåndverksprodukter.

På bildet ser vi May med nunofilte klær og Elin med sine hjemmelagede varme-puter, i tillegg stilte Gerd med fusing glass og Heidi med utvalgte glass fra galleri Bak Fasaden.

Det ble solgt lokal hjemmebakt og honning og et utall gevinster ble trukket både ved lykkeshjul og vanlig loddsalg. Julemarkedet var godt besøkt og folk stakk innom for litt å spise, slå av en prat, kjøpe julebakt og en og annen julegave.

Tradisjonen tro stilte Arlyn også opp med et bord med kreativt juleverksted for barn, men det er trist å se hvor få små vi nå har på Skåtøy. For ikke mange år siden trengte juleverkstedet to store bord hvor det krydde av barn.

Og blir det for mye kaker og julemas slitsomt er det godt å slappe av litt på bestemors fang.

SKÅTØY – hva nå?

En liten tanke om utviklingen av innbyggere på Skåtøy.

Tor Dønvik setter ord på de vanskelige tanker forrige nummer av Flaskeposten. Vi er alle utsatt om antall innbyggere på Skåtøy fortsetter å falle.

Jeg har en tanke som surrer rundt i hodet mitt,- kan vi tenke utradisjonelt,- kan vi lage en pendlerløsning?

Det skal nå bygges 2 høyteknologiske fabrikker i regionen,- det mest konkrete er en batterifabrikk ved Arendal .

Batterifabrikken Morrow skal ligge i «Eyde Energi park »ved Arendal skal opp å gå innen 2027. De har behov for opp mot 2.000 fagfolk,- ansettelsen og opplæring av instruktører er i gang.

(Foto fra Veidekkes hjemmeside, de bygger pilotfabrikken nå)

Det lar seg ikke gjøre å finne 2.000 fagfolk i umiddelbar nærhet av området, de må tenke nytt.

Fabrikken ligger 70 km og dermed en times kjøring fra Kragerø, det er litt i lengste laget om man pendler fra Skåtøy hver dag.

Burde vi få til en diskusjon om et miljø for rekruttering i Kragerø og love billige tomter på Skåtøy ?.

Kan vi slå oss sammen med Kommun-en og våre to lokale Sparebanker ?.

Kan skjærgården bli en stabiliserende faktor som trekker flinke folk til regionen?.

Da må arbeidsgiver komme med en «3 lange dager i uka» løsning,- og en hybeløsning ved fabrikken.

Vi kan friste med ypperlige boforhold i den beste natur,- og som sagt lave etableringskostnader.

Tom Erik Hole

Værgeskap

Med 430 mm regn i sep./okt./nov. i år (mot 255 mm i fjor), bekreftes en uvanlig våt og mild høst. Årets gjennomsnitts temperatur i november var hele 2,4 °C over normalen.

Hittil i desember er det lite nedbør (ca 18 mm), men akkurat som i fjor har vi fått en kuldeperiode før jul, med ca 4 °C kaldere enn normalt.

Imidlertid kom "kakelinna" slik som

den ofte pleier like før jul? Kakelinna er gammel overtro fordi man trodde all bakingen før jul påvirket utetemperaturen!

Vår tids opplyste mennesker tror vel ikke på denne varianten av klimamodell for menneskeskapt oppvarming.

Men klimaforskernes spådommer om varmere klima med mer "voldsomt vær", skiftende mellom tørke, regn varme og kulde, synes å stemme bedre og bedre med observasjoner fra år til år. Mens vi koggfolk priser at "kakelinna" gjør julehandel med båt mulig, så får klimaskeptikerne, hvis det fremdeles er noen igjen av disse?, fortsatt tro på julenissen fremfor FN's klimapanel.

Kuldeperioden på Skåtøy gjør at vi ser og hører glade barn i lek og på skøyter på islagt skoleplass. Så får vi leve med at de bor på "feil side" av øya, og dermed er i le for sørvesten på sommeren, nå må lide litt av is i Skåtøybukta. Er vi heldig tar kakelinna snart knekken på den i år som i fjor.

Værgale koggfolks skrekk er langvarig østavær senhøstes som kjøler ned sjøen i Skagerrak og øker sannsynligheten for en isvinter. Det var mye østavær i november, men med en uvanlig høy temperatur på 8-10 °C, er vannet fremdeles varmt og isvinteren forhåpentligvis et stykke unna.